

Setmana Santa

Del 5 al 12 d'Abril



**M
A
N
A
C
O
R

9
8**

Un any més i ja som a les portes de la Setmana Santa.

Un any més i de bell nou, som convocats a viure el misteri central de la vida cristiana: La mort i la resurrecció de Jesús de Natzaret.

Un any més i, cadascú des del seu grau de compromís creient, som convidats a seguir els darrers passos de Jesús vers la seva Pasqua.

Amb les nostres celebracions i processons volem fer memòria de qui, en la plenitud de la seva vida, es lliurà a la mort conscient que aquesta no seria estèril. Per això, tant el seu dolor com el seu crit a la creu "Déu meu, Déu meu, per què m'heu abandonat?", han esdevingut el símbol i el clam de tots els qui es troben sols i abandonats. Però la seva confiança en Déu s'ha convertit també per a molts, en pregona esperança en un demà de plenitud.

CELEBRACIONS LITÚRGIQUES

	DIUMENGE DEL RAM	DIJOUS SANT	DI VENDRES SANT	VIGILIA PASQUAL	DIUMENGE DE PASQUA
N.S. DOLORS	10,00*	20,00	20,00	22,00	10,00
CRIST REI	11,30*	20,00	20,00	22,00	
CONVENT	12,00*	20,00	12,00	23,00	11,15
FARTÀRITX	19,30* <small>disabte</small>	19,00	19,00	20,30	
SANT PAU	10,30*	19,00	19,00	19,00	
BENEDICTINES	18,00	18,00	18,00	22,30	
RESIDÈNCIA MAJORS		17,30	17,30		9,30
PORTO CRISTO	11,00*	20,30	20,30	21,00	11,00
S'ILLOT	11,00	20,00	20,00	20,00	18,30
SON NEGRE	9,45				10,00
SON CARRIÓ	10,00	20,00	17,00	21,00	10,00
SON MACIÀ	17,00	20,30	12,30	22,30	12,30

* LLOC DE LES BENEDICCIONS DELS RAMS

N. S. DOLORS	Benedicció a Sa Bassa
CRIST REI	Benedicció al Molí d'En Fraret
SANT JOSEP	Benedicció Plaça de Sa Torre
ES CONVENT	Benedicció Plaça de Sa Mora
PORTOCRISTO	Benedicció al Pati de Ca Ses Monges
SON MACIÀ	Benedicció al Pati de Ca Ses Monges
FARTÀRITX	Benedicció a l'Entrada del Col·legi

L'ESCUPTOR MESTRE JOAN ANTONI HOMS I LA PARRÒQUIA DE MANACOR

per C. Assumpció Riera i Albert Carvajal.

Per tercer any consecutiu aprofitam l'avinentsa de les festes de Pasqua per apropar al nostre poble algunes notícies històriques referents a la Parròquia dels Dolors. En aquesta ocasió, hem volgut centrar-nos en l'estudi dels retaules que féu per a l'església parroquial l'escultor mestre Joan Antoni Homs¹, membre d'una de les nissagues d'artistes més prolífiques i famoses de Mallorca, on desenvoluparen la seva activitat des de finals del segle XVI fins a mitjans del segle XIX.

Joan Antoni Homs nasqué a Ciutat el 1600. Era fill del pintor Gaspar Homs "major" que, juntament amb els seus germans Joan i Miquel, varen esdevenir la primera generació d'artistes. Però a diferència del seu pare i oncles, Joan Antoni no es dedicà a la pintura, sinó que destacà com a escultor: segons ens informen algunes biografies, el 1616 entrà com aprenent en el taller del conegut escultor mestre Jaume Blanquer Florit², amb el qual aprengué l'ofici. Es casà amb Isabel Bestard el 1637 i va tenir cinc fills. Aleshores, fixà la seva residència al carrer de Sant Miquel de Ciutat.

Pel que fa a la seva obra documentada, cal dir que destacà com a constructor de retaules:

-El 1625 inicià el retaule del Roser per Sant Domingo de Ciutat a canvi de 700 lliures per la talla i 442 lliures per daurar-lo.

-El 1632 treballà amb el seu germà Gaspar a la capella de Sant Jordi de la cova de Sant Martí d'Alcúdia.

-El 1634 obrava la talla del Santíssim Nom de Jesús del convent de Sant Domingo de Pollença.

-El 1635 és documentat per primera vegada a Manacor fent el retaule de la capella de les Ànimes.

-Entre 1645-46 el trobam a Felanitx realitzant la talla de la Puríssima del retaule major de la Parròquia.

-A partir de 1648 i fins a la seva mort és present al convent de Sant Domingo de Ciutat, a la parròquia d'Alaró, a l'església de les Tereses, a Lluç, a la Seu de Mallorca, al convent de Sant Vicenç Ferrer de Manacor (on executà el retaule major³) i a la nostra Parròquia en el retaule avui desaparegut de Santa Anna.

L'escultor morí el 8 de febrer de 1667 deixant nombroses obres a mig fer, essent acabades pel seu fill Gaspar Homs Bestard.

¹ Al llarg d'aquest estudi ens decantam per utilitzar la forma *Homs* i no *Homs*, puix així la trobam en els documents consultats.

² Vegeu CARBONELL, M: «Jaume Blanquer y el retablo del Corpus Christi», a *La Catedral de Mallorca*, Olafeta Editor, Pp.135-148. Segons aquest autor, també fou deixeble de Blanquer el manacorí Antoni Ballester.

³ ROMAN, R.J: «El retaule barroco de l'església conventual de Sant Vicenç Ferrer, Manacor», a *RSAL*, nº 52. Pp. 265-276. 1996.

El retaule de Santa Anna

La devoció vers Santa Anna gaudia d'una llarga tradició al nostre poble. De fet, ja en el segle XIV la seva festivitat era una de les més importants de la vila, fins a tal punt que eren molts els forans que venien cada any a Manacor. Així doncs, no és d'estranyar que des de ben antic tingués capella pròpia, el retaule de la qual es documenta per primera vegada a la visita pastoral feta pel bisbe Diego de Arnedo el 1563⁴.

A través de la visita realitzada uns anys després (1589) trobam que el retaule estava en mal estat, puix el Bisbe ordenava repintar-lo i col·locar-hi els caps de les figures fetes de nou per Gaspar Gener o Verger i pintades per Mateu Llopis o Gaspar Homs, pintors⁵.

La capella visqué canvis profunds a mitjan segle XVII. El 1602 els honorables fusters de Manacor suplicaven al Comú que se'ls concedís aquella, que aleshores estava sota la protecció de la confraria dels fadrins i *administrada en gran negligència y descuit*, a més que era una de les més pobres. Per aquest motiu, els fusters hi volien instituir la seva confraria i aconseguir augmentar la devoció vers la santa. Malgrat el Comú votà a favor de la petició, sembla que els fusters no obtingueren el que volien, ja que el 1698 els trobam com a protectors de la capella de Sant Josep.

Els llibres de visites pastorals demostren com la confraria dels fadrins continuà el seu patronatge, iniciant en data que no coneixem una remodelació que passava per fer el retaule de bell nou. No sabem quan ni per quin motiu l'escultor elegit fou Joan Antoni Homs, a qui entre 1648 i 1668 se li reconeixen successius pagaments per valor d'unes 380 lliures⁶. Però com veurem més endavant, el fet que les despeses del retaule de les Ànimes deixassin d'anotar-se precisament el 1648 ens fa pensar que tal volta els fadrins l'elegiren a ell per la bona tasca que havia fet.

Però la manca de doblers va provocar que, anys després de haver-se començat les obres, els jurats haguessin de fer-se càrrec de totes les despeses. Així ens ho demostren dues reunions del consell de la vila⁷, concretament la del 2 de març de 1653 i la del 23 de desembre de 1663. La primera ens demostra que el retaule fou fet al taller de l'artista a Ciutat i duit a Manacor el 1653: *estos dias passats se prengueren dos mulls de Juan Pont traginer a instancia de Mestre Antoni Homs, o. m. Homs scultor per lo que li devem de resta del retaula que ha fet de St. Anna de esta parrochia*. A la segona es pot llegir com, davant la negativa del rector de la Parròquia a pagar cap quantitat i a la falta de diners per part del clavari dels fadrins, la Vila havia de pagar les despeses que s'oportunaven, arribant fins i tot a haver de fer provisió amb l'escultor en presència del Vicari General.

Malgrat els problemes soferts, el retaule pogué acabar-se, essent daurat per Pere Frau (que el 1655 cobrava 10 lliures⁸) i adornat amb pintures de Guillem Colom, oncle de Joan Antoni Homs. Malauradament, aquesta obra no es conserva a l'actualitat. Però ens

queden alguns indicis que ens fan pensar que es tractaria d'un retaule d'un sol cos flanquejat per columnes i rematat per una capçalera que, seguint la tradició, acollia una tela de dimensions més reduïdes que la que ocuparia el carrer central. De fet, quan el 1789 Berard visità la parròquia de Manacor, va escriure sobre el retaule que era *regular, y con dos columnas corintias y remate con lienzos grandes y antiguos y de buen dibujo, todo dorado y colores, con armas de la familia Seguí*⁹. I quan el 12 de juny de 1896 es va haver de fer inventari de la Parròquia per ordre del bisbe Cervera, trobam que a la capella de Santa Anna hi havia *un retablo con dos telas pintadas, todo algo deteriorado i dos figuras de talla, San Bernardo y San Bruno, en mal estado*. Aquesta darrera font ens permet deduir la sort que degué córrer. Durant la construcció de l'actual temple parroquial dels Dolors (1890-1932) els vells retaules foren destruïts o malvenuts a preus irrisoris a les noves esglésies que s'anaven edificant al Llevant i Migjorn mallorquí (Son Carrió, s'Horta, Calonge...). Així doncs, si el retaule restava molt deteriorat, no concordava ni amb l'estil artístic de l'època ni molt menys amb l'ambiciós projecte d'edificació d'una gran església, fet pel qual segurament el seu destí final fou la foganya.

El retaule de la capella de les Ànimes¹⁰

Uns anys abans de les obres de la capella de Santa Anna podem documentar la fabrica del retaule de les Ànimes (dita també del Sant Crucifici), de la qual en tenim notícies des del segle XVI. A la visita pastoral de 1576 s'esmenten l'altar i capella de les Ànimes del Purgatori. I a la de 1589, hi podem llegir «altar i capella de les ànimes. Té retaule. Mana que les figures del Crucifix, ço és, una de la capella de St. Antoni i l'altra de la capella de St. Bartomeu, siguin posades en la capella de les ànimes, un a cada part»¹¹.

El 1635 el Comú decidí ampliar-la, moment que s'aprofità per començar un nou llibre d'entrades i sortides (el més antic que es conserva). De la seva lectura podem deduir que l'engrandiment o prolongació es va començar l'any susdit: cada dimarts (i al llarg de molt de temps) es va fer una capta per la vila per tal de recollir doblers amb els quals poder dur endavant les obres.

Al mateix temps, el capiller mossèn Ramon Obrador contractava amb mestre Joan Antoni Homs la realització d'un retaule que, segons els descàrrecs fets entre 1635 i 1648 (alguns dels quals superiors a 800 lliures), devia ser de grans dimensions en comparació al de Santa Anna.

A diferència de l'anterior, en aquest cas fou el mateix Homs qui, a més d'encarregar-se de la seva fabrica, el pintà i el dauà (per a aquesta darrera tasca es compraren a València 8.850 panys d'or¹²).

També documentam a mestre Guillem Colom, al qual pagaren 24 lliures per lo pintar els plans de dit retaule¹³ i altres 24 lliures el 1645 per dues pintures, una que es

⁴ ROSSELLÓ, R; VAQUER, O: *Història de Manacor. El segle XVI*. Pensa Universitària, Palma, 1991, Pàg. 121.

⁵ ROSSELLÓ, R: *Ob. Cit.* Pàg. 121.

⁶ «Registre d'Obrieres, 1640-1668». Arxiv Parroquial dels Dolors.

⁷ Llibres de determinacions de la vila de Manacor dels anys 1639-1658 i 1658-1677. Arxiv Municipal de Manacor.

⁸ Segons el llibre «Contas de entradas de las capellas» (Arxiv Parroquial dels Dolors), la capella de la Mare de Déu dels Goigs pagà el 24 de juny de 1669 2 lliures 10 sous a Pere Frau escultor per *reusar la figura del penit de nostra Sra. dels goigs*.

⁹ BERARD, G: *Viaje a las villas de Mallorca, 1789*. Lluís Ripoll editor, Palma, 1983, Pàg. 140.

¹⁰ Algunes de les dades que donarem foren recollides també per D. Antoni Truyols a la seva *Monografia Històrica del Sant Cristo de Manacor*, publicada a la Imprenta Alcover el 1914.

¹¹ ROSSELLÓ, R: *Ob. Cit.* Pàg. 122.

¹² Mestre Homs cobrà 222 lliures per dauar el retaule, de les quals li foren restades 10 lliures 10 sous a causa que encara li faltaven a fer dos àngels.

col·locà entre l'altar i el nínxol (que representava la celebració solemne del Sant Sacrifici de la missa), i l'altra en el tercer cos (que representava la Dolorosa al peu de la Creu).

Sembla que el 1640 els recursos econòmics eren escassos i el capiller hagué de demanar una ajuda als Jurats (li donaren 25 lliures), motiu pel qual en mostra d'agraïment, foren posades a la clau de la cúpula les armes de la Vila.

Pel que fa a la seva evolució posterior hem de suposar que degué patir modificacions a mesura que s'anà retocant la capella, especialment durant el segle XVIII. Quan Berard visità Manacor deixà escrit que *tiene de fondo 12 varas y media y lo ancho regular. La imagen [del Sant Crist] es prodigiosa, de estatura natural, muy devota y no mal ejecutado (...). Lo guardan con debida decencia en un camaril dorado y de dos columnas corintias, con lienzos pintados a los entrecolumnios de ellas, y dos pilares de su mismo orden*¹⁴.

Aquí perdem el seu rastre i, malgrat haver vist una vella fotografia de la capella de l'antiga església, no sabem si el retaule perdurà fins aleshores.

El Crist de la Sagristia.

Dins l'actual sagristia de la nostra Parròquia es conserva un Sant Crist agonitzant que es conegut popularment com el *Crist d'Homs*. Aquest sobrenom ens cridà l'atenció i ens mogué a fer una recerca per tal de verificar la seva procedència i autoria. I la nostra sorpresa va ser localitzar, a la part inferior externa de la creu, la inscripció que reproduïm, malauradament ja un tant deteriorada amb el pas dels segles.

La genealogia dels Homs ens situa, dins d'aquest any (1666), tres possibles escultors: el protagonista del nostre article (mort el 1667), Joan Antoni Homs Bestard (mort el 1681) i Joan Antoni Homs Batle (mort el 1728). El fet que als llibres de confraries conservats d'aquells anys no es trobi cap indici sobre pagaments fets a Homs ens dificulta saber quin d'ells en fou realment l'artífex, encara que la presència reiterada del

primer i la completa absència dels altres dos és un element a tenir en compte.

La talla és de fusta de bona qualitat i lleugerament inferior a la mida natural. Escassament policromada (tendeix cap a tons clars), destaca per la seva expressivitat, aconseguida a partir d'un tractament escultòric que recorda la seva concessió al barroquisme, amb una acurada anatomia que reforça l'angoixa del rostre (vegeu la fotografia del revés del programa).

¹³ Llibre de l'obra de les Ànimes, Arxiu Parroquial dels Dolors.

¹⁴ BERARD, C. *Op. Cit.* Pàg. 139.

PROCESSIONS DE SETMANA SANTA

DIUMENGE DEL RAM (21,00)

Parròquia de Crist Rei:

B. Sastre, F. Gomila, P. Morey, Verònica, Cervantes, Nort, Galmès i P. Bonnin.

DILLUNS SANT (21,30)

Parròquia de St. Josep (Barri de Sta. Catalina i Es Creuers):

Tajo, Sant Sebastià, Plç. Santa Catalina, Ortega i Gasset, Juniper Serra, Pas dels Jardins, Creuers, Juniper Serra, Sant Sebastià i Plç. Santa Catalina.

DIMARTS SANT (21,30)

Barri de Fartàritx:

Figuera, Creu, Ilum, Remei, Moliners, Plç. Concòrdia, Enegestes, Ronda, Colom i Creu.

DIMECRES SANT (21,30)

Parròquia de St. Josep (Barri de Sa Torre):

Menorca, J. Sureda, P. Riera, Sant Rafel, M. Amer, J. Sureda i Menorca.

DIJOUS SANT (22,00)

Parròquia dels Dolors:

Pl. d'Es Cos, Avg. Baix d'Es Cos, Mas, Passg. A. Maura, Plç. J. Caldentey, Amargura, i Rector Rubí.

DIVENDRES SANT (22,00)

Parròquia dels Dolors:

NOTA: A causa de les tasques de reforma que es realitzen en el centre de la Ciutat, la processó d'avui seguirà el mateix itinerari d'ahir.

DIUMENGE DE PASQUA (10,45)

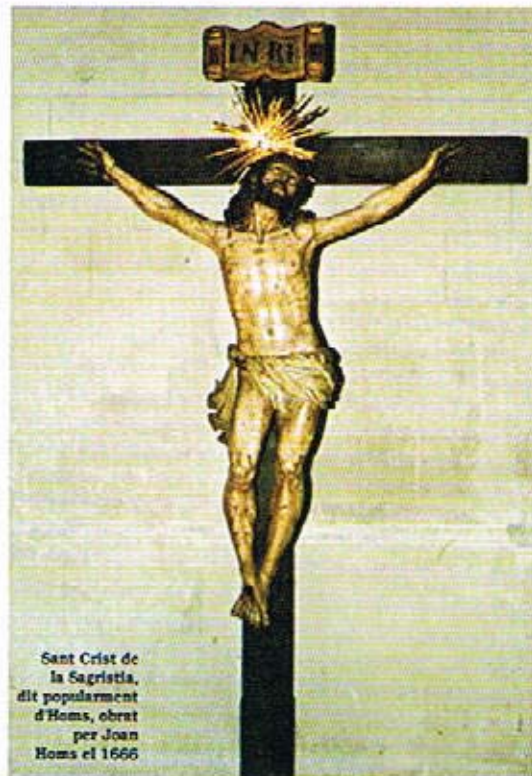
Parròquia dels Dolors:

Rector Rubí, Plç. Weyler, Peral, Sa Bassa, J. Lliteras, Convent, Major, Sa Bassa, Peral, Plç. Weyler i Rector Rubí.

NOTA: La Confraria encarrigada aquest any de dur el Sant Crist a la processó del Divendres Sant, és la d'En Jordi d'Es Recó.

DIUMENGE DIA 19 D'ABRIL DIA DE L'ÀNGEL

Missa a l'Ermida de La Mare de Déu del Roser, a les 16.30 h.



Sant Crist de la Sagristia, dit popularment d'Homs, obrat per Joan Homs el 1666

GETHSEMANÍ

L'hora arribà: s'acosta l'escamot de gent armada; cruix el verd brancatge; i vesteix de somris el dur visatge el qui us traí: Aquell de Karioth.

S'esquiven els apòstols; les ovelles també s'escampen si el pastor és ferit; confien-se els deixebles a la nit del lívid pleniluni sense estrelles...

Ja tornareu, o vencedor august,
trionfant de la Mort al tercer dia,
i es complirà la vella profecia:
o Déu, que regnàrieu des d'un fust.

Esvalet no hi haurà ni tro de guerra
sota el vostre reialme tot suau,
i la Justícia besarà la Pau
i els mansuets posseiran la Terra.

Llorenç Ribera

Patrocinen aquest programa:

- * **Les parròquies de l'Arxiprestat de Manacor**
- * **L'Ajuntament de Manacor.**
- * **Les Confraries**

